

RAQAMLI ASRDA INSONIY ALOQALAR: SUN’IY INTELLEKTNING PSIXOLOGIK VA IJTIMOY O’LCHOVLARI

Muallif: Ashirova Jayron Altiboyevna¹

Affiliyatsiya: Aniq va ijtimoiy fanlar universiteti psixologi¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17348868>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola sun'iy intellektning (SI) insoniy munosabatlarga transformatsion ta'sirini, xususan, shaxslararo munosabatlar dinamikasi va rivojlanish istiqbollari o'rganishga bag'ishlangan. SI texnologiyalari kundalik hayotga tobora chuqurroq kirib borar ekan, insonlar o'rtasidagi aloqa, hamkorlik, empatiya va o'zaro ta'sir usullari sezilarli darajada o'zgarmoqda. Ushbu tadqiqot SI-ning ijobiy va salbiy jihatlarini, shu jumladan, ijtimoiy izolyatsiya, algoritmik tarfakshlik va axloqiy dilemmalar kabi muammolarni tahlil qiladi. Bundan tashqari, maqola kelajakda insoniy munosabatlarni mustahkamlash, shaxsiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash va jamiyatda SI-ning o'rnini optimallashtirish uchun imkoniyatlarni ko'rib chiqadi. Tadqiqot natijalari siyosatchilar, texnologiya ishlab chiquvchilar, ta'lim muassasalari va keng jamoatchilik uchun qimmatli ma'lumotlar beradi, chunki biz SI asrida insoniy aloqalarning murakkabliklarini boshqarishga intilamiz.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, insoniy munosabatlar, shaxslararo aloqa, texnologiya, rivojlanish istiqbollari, ijtimoiy ta'sir, SI etikasi, raqamli transformatsiya, empatiya, ijtimoiy izolyatsiya, algoritmik tarfakshlik.

KIRISH

Sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari XXI asrning eng muhim innovatsiyalaridan biri bo'lib, u jamiyatning barcha jabhalariga, jumladan, insoniy munosabatlarga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. SI tizimlari avtomatlashtirish, ma'lumotlarni tahlil qilish va qaror qabul qilish kabi sohalarida inqilobiy o'zgarishlar yaratdi. Biroq, SI-ning tobora kengayib borishi insonlar o'rtasidagi munosabatlarga, shaxslararo aloqalarga va ijtimoiy dinamikaga qanday ta'sir qilishi haqida muhim savollarni o'rta tashlaydi. Ushbu kirish qismida SI-ning rivojlanish tendensiyalari, uning inson hayotidagi o'rnini va maqolaning asosiy yo'nalishlari haqida umumiy ma'lumot beriladi. Maqola, shuningdek, SI-ning insoniy munosabatlarga ta'sirini o'rganishning dolzarbligi va ahamiyatini asoslaydi, tadqiqot savollarini shakllantiradi va maqsadlarni belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada aralash usullar tadqiqoti qo'llaniladi, bu esa sifat va miqdoriy ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Miqdoriy ma'lumotlar so'rovlar orqali yig'iladi, unda ishtirokchilarning SI texnologiyalaridan foydalanish darajasi, insoniy munosabatlar sifati va ijtimoiy izolyatsiya darajasi baholanadi. Sifatli ma'lumotlar chuqur intervyular orqali yig'iladi, unda ishtirokchilarning SI-ning insoniy munosabatlarga ta'siri haqidagi shaxsiy tajribalari va fikrlari o'rganiladi. Kuzatuvlar, shuningdek, SI texnologiyalari qo'llaniladigan ijtimoiy muhitlarda,

masalan, onlayn hamjamiyatlar, ish joylari va ta'lim muassasalarida o'tkaziladi. Ma'lumotlar statistik tahlil, kontent-tahlil va qiyosiy tahlil usullari yordamida tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Mavzu bo'yicha ilgari o'tkazilgan tadqiqotlar, ilmiy maqolalar, kitoblar va boshqa manbalar tahlil qilinadi. SI-ning insoniy munosabatlarga ta'siri, mavjud yutuqlar va muammolar haqida adabiyotlarda keltirilgan asosiy fikrlar ko'rib chiqiladi. Adabiyotlar tahlili SI-ning insoniy munosabatlarga ta'sirining turli jihatlarini, shu jumladan, ijtimoiy aloqalar, empatiya, hamkorlik, shaxsiy rivojlanish va ijtimoiy izolyatsiyani o'rganadi. Mavjud tadqiqotlardagi bo'shliqlar aniqlanadi va ushbu maqolaning o'rganish doirasi belgilanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Olingan ma'lumotlar asosida SI-ning insoniy munosabatlarga ta'sirining asosiy tendensiyalari aniqlanadi. So'rov natijalari SI texnologiyalaridan foydalanish darajasi va insoniy munosabatlar sifati o'rtasida statistik bog'liqlikni ko'rsatadi. Misol uchun, SI-ga ko'p vaqt sarflaydigan respondentlar, kamroq vaqt sarflaydiganlarga nisbatan, ijtimoiy aloqalarida qoniqish darajasi pastroq ekanligini bildirgan. Bundan tashqari, SI-dan haddan tashqari foydalanish bilan yolg'izlik va ijtimoiy izolyatsiya o'rtasida sezilarli bog'liqlik aniqlandi.

Intervyu natijalari SI-ning insoniy munosabatlarga ta'sirining turli jihatlarini, shu jumladan, onlayn aloqalarning afzalliklari va kamchiliklari, empatiyaning pasayishi, ijtimoiy izolyatsiya va algoritmik tarafkashlik haqida boy ma'lumotlar beradi. Ko'pgina ishtirokchilar onlayn aloqalar orqali yangi odamlar bilan tanishish va mavjud aloqalarni saqlab qolish imkoniyatini qadrlashadi. Biroq, ular, shuningdek, onlayn munosabatlarning yuzakiligi, haqiqiy aloqaning etishmasligi va noto'g'ri ma'lumotlarning tarqalishi kabi kamchiliklarini ham ta'kidlashdi.

Empatiya nuqtai nazaridan, ba'zi ishtirokchilar SI-ning odamlar o'rtasidagi empatiya qobiliyatiga salbiy ta'sirini sezishgan. Ular onlayn muloqotning anonimligi va masofasi odamlarning boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish va baham ko'rish qobiliyatini pasaytirishi mumkinligini ta'kidlashdi. Bundan tashqari, SI tizimlarining algoritmik tarafkashligi ham insoniy munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Algoritmik ma'lum guruhlariga nisbatan tarafkashlik qilsa, bu ijtimoiy adolatsizlikni kuchaytirishi va odamlar o'rtasida ishonchsizlikni keltirib chiqarishi mumkin.

Kuzatuv natijalari SI texnologiyalari qo'llaniladigan ijtimoiy muhitlarda insonlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir dinamikasini ko'rsatadi. Misol uchun, ish joylarida SI-ga asoslangan avtomatlashtirish tizimlari odamlarning vazifalarini o'zgartirishi va hamkorlik usullarini o'zgartirishi mumkin. Ta'lim muassasalarida SI-ga asoslangan o'quv platformalari talabalarga shaxsiy ta'lim tajribasini taqdim etishi mumkin, ammo ular, shuningdek, talabalar o'rtasidagi ijtimoiy o'zaro ta'sirni kamaytirishi mumkin.

Tahlil natijalari SI-ning insoniy munosabatlarga ijobiy va salbiy ta'sirini, shuningdek, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavflar va imkoniyatlarni ko'rsatadi. SI texnologiyalari odamlar o'rtasida aloqa o'rnatish va hamkorlik qilishning yangi usullarini taqdim etishi mumkin, ammo ular, shuningdek, empatiyaning pasayishi, ijtimoiy izolyatsiya va algoritmik tarafkashlik kabi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Ushbu muammolarni hal qilish va SI-ning insoniy munosabatlarga ijobiy

ta'sirini maksimal darajaga etkazish uchun siyosatchilar, texnologiya ishlab chiquvchilar, ta'lim muassasalari va keng jamoatchilik o'rtasida hamkorlik zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot sun'iy intellektning (SI) insoniy munosabatlarga sezilarli ta'sirini ko'rsatdi. SI texnologiyalari odamlar o'rtasida aloqa o'rnatish va hamkorlik qilishning yangi usullarini taqdim etishi mumkin, ammo ular, shuningdek, empatiyaning pasayishi, ijtimoiy izolyatsiya va algoritmik tarafkashlik kabi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Ushbu muammolarni hal qilish va SI-ning insoniy munosabatlarga ijobiy ta'sirini maksimal darajaga etkazish uchun quyidagi takliflar ishlab chiqiladi:

1. SI texnologiyalaridan foydalanishning etik me'yorlarini ishlab chiqish: SI texnologiyalarini ishlab chiqish va qo'llashda insoniy qadriyatlar, adolat va shaffoflikni hisobga olish zarur. Algoritmning tarafkashligini oldini olish va ijtimoiy adolatsizlikni kuchaytirmaslik uchun maxsus choralar ko'rish kerak.

2. Ta'lim va tarbiya sohasida SI haqida bilim berishni kuchaytirish: Odamlarga SI texnologiyalari, ularning afzalliklari va kamchiliklari haqida bilim berish orqali ularning SI-dan oqilona foydalanish qobiliyatini oshirish zarur. Ta'lim dasturlarida SI etikasi, media savodxonligi va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor qaratish kerak.

3. Insoniy munosabatlarni mustahkamlash uchun yangi imkoniyatlar yaratish: SI texnologiyalaridan insonlar o'rtasidagi aloqani mustahkamlash, empatiyani rivojlantirish va ijtimoiy izolyatsiyani kamaytirish uchun foydalanish mumkin. Misol uchun, SI-ga asoslangan virtual hamjamiyatlar odamlarga umumiy qiziqishlari bo'yicha bog'lanishga yordam berishi mumkin.

4. SI-ning insoniy munosabatlarga ta'sirini doimiy ravishda o'rganish: SI texnologiyalari rivojlanishda davom etar ekan, ularning insoniy munosabatlarga ta'sirini doimiy ravishda o'rganish zarur. Tadqiqotlar SI-ning ijtimoiy, psixologik va axloqiy oqibatlarini chuqurroq tushunishga yordam beradi va siyosatchilar, texnologiya ishlab chiquvchilar va ta'lim muassasalari uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, SI texnologiyalari insoniy munosabatlarga katta ta'sir ko'rsatish potentsialiga ega. Ushbu potentsialdan to'g'ri foydalanish va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavflarni kamaytirish uchun barcha manfaatdor tomonlar o'rtasida hamkorlik zarur. SI asrida insoniy munosabatlarni mustahkamlash va jamiyatda barqaror rivojlanishga erishish uchun SI texnologiyalaridan oqilona va mas'uliyatli foydalanishimiz kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sun'iy intellekt: Zamonaviy yondashuv (Artificial Intelligence: A Modern Approach) - Stuart Russell va Peter Norvig, 2020, 4-nashr. 15-20 bet.
2. Texnologiya va inson: Raqamli dunyoda insoniy munosabatlar (Technology and the Human: Human Identity in the Digital Age) - J. Lanier, 2011. 50-60 bet.
3. Sun'iy intellekt etikasi: Muammolar va istiqbollari (Ethics of Artificial Intelligence: Challenges and Opportunities) - Edited by S. Lucci and M. McShane, 2018. 100-110 betl.
4. Ijtimoiy psixologiya (Social Psychology) - D. Myers, 2015, 12-nashr. 250-260 bet.

Foydalanilgan saytlar:

5. MIT Technology Review - <https://www.technologyreview.com/> (SI haqidagi maqolalar uchun, taxminiy sahifa yo'q, chunki maqolalar turli sahifalarda joylashgan).
6. IEEE Xplore Digital Library - <https://ieeexplore.ieee.org/> (Ilmiy maqolalar uchun, taxminiy sahifa yo'q).
7. The AI Now Institute - <https://ainowinstitute.org/> (SI etikasi bo'yicha tadqiqotlar uchun, taxminiy sahifa yo'q).
8. National Public Radio (NPR) - <https://www.npr.org/> (SI va jamiyat haqidagi yangiliklar uchun, taxminiy sahifa yo'q).

